DOI 10.31392/ONP.2786-6890.9(2)/2.2025.10
UDC 378.091.3:378.091.12:37.015.311:37.091.321-027.561

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL ASPECTS OF DEVELOPING THE PROFESSIONAL READINESS OF FUTURE TEACHERS FOR TEACHING ACTIVITIES

Vitalii Skrynnyk
PhD Student in Specialty 011 Educational, Pedagogical Sciences,
Dragomanov Ukrainian State University
9, Pyrohova Str., Kyiv, Ukraine
https://orcid.org/0009-0006-6226-7183
e-mail: v.v.skrynnyk@udu.edu.ua

Abstract. *The article presents a comprehensive theoretical analysis of the psychological and pedagogical aspects of forming the professional readiness of future university instructors in the context of ongoing transformations within higher education. Professional readiness is conceptualized as a multidimensional, dynamic, and holistic phenomenon that integrates motivational-value orientations, cognitive knowledge, operational activity-based skills, reflective capacities, and personal-psychological resources. It is argued that professional readiness reflects not only the accumulation of competencies but also the instructor's internal professional position, self-awareness, value system, and ability to engage in responsible, innovative, and student-centered pedagogical practices.*

Special emphasis is placed on the key psychological determinants of professional development: professional identity, internal motivation, reflection, and emotional-volitional regulation. The article demonstrates that the formation of a mature professional identity serves as a core mechanism guiding self-determination in the teaching profession, while the development of reflective skills ensures the instructor's ability to analyze teaching experiences, engage in self-correction, and make informed pedagogical decisions. Emotional stability and self-regulation are presented as essential prerequisites for effective functioning in the rapidly changing and psychologically demanding educational environment.

The study further examines pedagogical conditions that enable the realization of psychological mechanisms underpinning readiness formation. These include a supportive educational environment, academic mentoring, the integration of digital technologies, activity-based and practice-oriented learning formats, as well as the development of inclusive and intercultural competencies. The role of blended and distance learning, learning analytics tools, simulation-based platforms, and project-based learning in shaping professional competence is highlighted.

The findings allow for interpreting professional readiness as the outcome of deliberate psychological and pedagogical influence resulting from the interplay between internal (psychological) and external (pedagogical) factors. The article concludes that effective readiness formation is achievable only when educational conditions, innovative technologies, active learning practices, and individualized learning trajectories are coherently aligned.

Future research directions include exploring the mechanisms of identity formation in digital environments, evaluating emotional resilience as a determinant of pedagogical effectiveness, assessing the impact of digital and simulation technologies on the development of professional competencies,

© Skrynnyk V., 2025

and designing diagnostic tools and integrated training models to enhance the preparation of future instructors.

Keywords: *professional readiness; professional identity; motivational sphere; reflection; emotional-volitional regulation; psychological and pedagogical conditions; training of future instructors; digital learning environment.*

DOI 10.31392/ONP.2786-6890.9(2)/2.2025.10
УДК 378.091.3:378.091.12:37.015.311:37.091.321-027.561

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ДО ВИКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Скринник В. В.
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки, Український державний університет імені Михайла Драгоманова, вул. Пирогова, 9, Київ, Україна
https://orcid.org/0009-0006-6226-7183
e-mail: v.v.skrynnyk@udu.edu.ua

Анотація. *У статті здійснено ґрунтовний теоретичний аналіз психолого-педагогічних аспектів формування професійної готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти в умовах сучасних трансформацій освітнього простору. Обґрунтовано, що професійна готовність є багатовимірним, динамічним і цілісним психолого-педагогічним феноменом, який поєднує мотиваційно-ціннісні, когнітивні, діяльнісні, рефлексивні та особистісно-психологічні компоненти, а також відображає внутрішню професійну позицію майбутнього викладача. Особлива увага приділяється аналізу психологічних чинників, що визначають інтенсивність, спрямованість і якість професійного становлення: професійної ідентичності, внутрішньої мотивації, рефлексії та емоційно-вольової регуляції. Показано, що формування професійної ідентичності є ключовим механізмом становлення зрілої педагогічної особистості, а розвиток рефлексивних умінь забезпечує здатність до самокорекції, аналізу педагогічного досвіду та усвідомленого прийняття професійних рішень.*

Окрему увагу приділено педагогічним умовам, які забезпечують реалізацію психологічних механізмів формування готовності: створенню підтримувального освітнього середовища, наставництву, інтеграції сучасних цифрових освітніх технологій, організації діяльнісних і практико орієнтованих форм підготовки, розвитку інклюзивної та міжкультурної компетентностей. Проаналізовано роль змішаного та дистанційного навчання, інструментів навчальної аналітики, симуляційних платформ та проєктної діяльності у формуванні професійної компетентності майбутніх викладачів.

Результати теоретичного дослідження дозволяють трактувати професійну готовність як результат цілеспрямованого психолого-педагогічного впливу, що реалізується через системну взаємодію внутрішніх (психологічних) і зовнішніх (педагогічних) чинників. Підкрес-

© Скринник В. В., 2025

лено, що ефективне формування готовності можливе лише за умов узгодженості освітнього середовища, інноваційних технологій навчання, діяльнісних практик та індивідуальних освітніх траєкторій студентів.

Перспективи подальших досліджень пов'язуються із вивченням розвитку професійної ідентичності в цифровому середовищі, аналізом впливу емоційної стійкості на ефективність педагогічної діяльності, оцінюванням результативності сучасних цифрових і симуляційних технологій у професійній підготовці викладачів, а також із розробленням інструментів діагностики рівня професійної готовності та моделей інтегрованої підготовки майбутніх педагогів.

Ключові слова: *професійна готовність; професійна ідентичність; мотиваційна сфера; рефлексія; емоційно-вольова регуляція; психолого-педагогічні умови; підготовка майбутніх викладачів; цифрове освітнє середовище.*

Вступ та сучасний стан проблеми дослідження. Підготовка майбутніх викладачів до професійної діяльності в умовах трансформації сучасної вищої освіти набуває особливої актуальності, оскільки саме викладач є ключовою фігурою освітнього процесу, від якої залежить якість навчання, розвиток професійного мислення студентів та формування освітнього середовища, що відповідає викликам доби. У центрі уваги сучасної педагогічної науки перебуває проблема формування професійної готовності викладача, яка розглядається не лише як сукупність знань і вмінь, але як складна психолого-педагогічна система, що охоплює мотиваційно-ціннісні орієнтири, здатність до рефлексії, професійну ідентичність, емоційну стійкість, творчий потенціал та готовність до інноваційної діяльності. З огляду на це виникає потреба у ґрунтовному осмисленні умов і механізмів, що забезпечують цілісний розвиток майбутнього викладача, його спроможність відповідати зростаючим вимогам суспільства, інтегрувати сучасні технології, реалізовувати інклюзивні принципи та вибудовувати партнерську взаємодію зі здобувачами освіти.

У наукових дослідженнях простежується тенденція до розширення змісту поняття «професійна готовність», яке дедалі більше включає характеристики особистісного та психологічного рівня. Так, важливими детермінантами готовності виступають розвиток проєктної та творчої активності, сформованість професійної ідентичності в цифровому середовищі, володіння інноваційними та інформаційно-комунікаційними технологіями, здатність до інклюзивної роботи, а також психологічно-педагогічна підтримка в процесі фахового становлення. Багатокомпонентний характер професійної готовності підкреслюють і дослідження Н. Бахмат, О. Брицького, О. Філоненко, S. Polishchuk, у яких акцентується взаємозв'язок між мотиваційною, когнітивною, діяльнісною та рефлексивною складовими розвитку педагога. Проте, попри значну кількість напрацювань, у науковому дискурсі все ще недостатньо системно представлено психолого-педагогічні аспекти формування професійної готовності саме майбутніх викладачів закладів вищої освіти, тоді як більшість досліджень орієнтовані на підготовку вчителів загальноосвітньої школи.

Водночас сучасні умови – цифровізація, військові виклики, зростання ролі дистанційного та змішаного навчання, необхідність психологічної підтримки здобувачів освіти, потреба у формуванні безпечного й інклюзивного освітнього середовища – істотно змінюють вимоги до професійної діяльності викладача. Йдеться не лише про володіння предметними компетентностями, але й про здатність критично мислити, адаптувати педагогічні технології, здійснювати рефлексію власної діяльності, забезпечувати емоційну стійкість і педагогічну підтримку. Усе це акту-

алізує потребу в поглибленому аналізі психолого-педагогічних закономірностей, принципів і умов формування професійної готовності майбутніх викладачів, що й визначає наукову проблему даного дослідження.

Осмислення проблеми формування професійної готовності майбутніх викладачів переконливо демонструє, що у сучасному науковому дискурсі відбувається перехід від вузько функціонального розуміння готовності як «суми знань, умінь і навичок» до її трактування як цілісного психолого-педагогічного феномена, в основі якого – інтеграція особистісних, мотиваційних, когнітивних, діяльнісних та рефлексивних характеристик. У працях О. Ілішової, В. Товстогана, Є. Козлова [3] акцентується на тому, що формування готовності майбутніх педагогів до проєктної діяльності постає необхідною умовою підвищення рівня професійної компетентності, оскільки саме проєктна форма роботи активізує суб'єктну позицію студента, розвиває здатність до самостійного прийняття рішень, співпраці та відповідальності за результат, а отже – підсилює діяльнісну та мотиваційну складові професійної готовності. У дослідженні О. Пінської увага зосереджується на творчій педагогічній діяльності як важливому векторі професійного становлення майбутнього вчителя: авторка переконливо показує, що готовність до творчості ґрунтується не лише на володінні методикою й технологіями, а й на розвиненій уяві, гнучкості мислення, відкритості до педагогічного експерименту, що безпосередньо відноситься до психологічних аспектів професійної готовності [4].

Значний внесок у розроблення проблеми робіт, присвячених окремим аспектам професійної готовності, зробив В. Ребенок, який розглядає готовність майбутнього викладача професійної підготовки до використання інформаційних технологій як структурний компонент його професійної компетентності. У його дослідженні ІКТ-компетентність постає не лише як технічна спроможність працювати з цифровими засобами, а як показник здатності викладача конструювати сучасне освітнє середовище, що відповідає потребам здобувачів освіти, підтримує їхню пізнавальну активність та автономність [5]. У статті Ю. Шевченко узагальнено підходи до інтерпретації поняття «професійна готовність» у сучасній науковій літературі: авторка окреслює спектр трактувань – від функціонально-технологічного до особистісно-орієнтованого й акмеологічного, виокремлює ключові компоненти готовності та підкреслює, що її формування нерозривно пов'язане з розвитком рефлексії, мотиваційної сфери та професійної самосвідомості майбутнього педагога [7].

Окрема група досліджень зосереджується на професійній ідентичності та особистісних вимірах професійної готовності. У роботі Н. Яремчук, Н. Пінчук, Х. Калагурки, Б. Турко професійна ідентичність майбутніх педагогів розглядається в контексті цифрового освітнього середовища; показано, що цифровізація освіти виступає не лише зовнішнім контекстом, а й чинником, який модифікує уявлення майбутніх викладачів про себе в професії, їхні цінності, способи комунікації та самопрезентації. Автори підкреслюють, що формування зрілої професійної ідентичності є підґрунтям для внутрішньої готовності до викладацької діяльності, оскільки забезпечує цілісність професійного «Я», стабільність мотивації та здатність витримувати психологічні навантаження [8]. Дослідження Н. Бахмат та О. Довгань поглиблює розуміння структурних компонентів готовності майбутніх учителів початкової школи до професійної діяльності, визначаючи її як інтегративне утворення, що включає мотиваційну, когнітивну, операційно-діяльнісну та рефлексивну складові. Важливо, що автори акцентують увагу на динамічному характері готовності та не-

обхідності її цілеспрямованого формування в процесі професійної підготовки, а не спонтанного формування у практичній діяльності [1].

Суттєвий внесок у висвітлення власне психолого-педагогічних аспектів формування професійних компетентностей майбутніх викладачів роблять зарубіжні дослідження. У праці T. Bekturov та M. Kozhogeldieva розглянуто психологічні й педагогічні аспекти розвитку професійних компетентностей майбутніх учителів засобами освітніх технологій. Автори наголошують, що цифрові інструменти та навчальні платформи вимагають від майбутнього педагога не лише технічної підготовки, а й здатності до педагогічного дизайну, рефлексивного аналізу ефективності застосованих технологій, гнучкої адаптації навчальних матеріалів до індивідуальних освітніх траєкторій студентів, що надає проблемі професійної готовності виразного психолого-педагогічного виміру [9]. У дослідженні О. Брицького професійна готовність майбутніх учителів інтерпретується як багатокомпонентна структура; виділення мотиваційного, когнітивного, діяльнісного, аксіологічного та рефлексивного компонентів дозволяє автору аргументовано довести, що будь-які освітні впливи, спрямовані на підготовку викладача, мають бути системними та одночасно орієнтованими на розвиток різних граней його професійності [2].

Проблема формування професійної готовності тісно пов'язується з розвитком професійно-педагогічної культури та здатності до інноваційної діяльності. У статті О. Філоненко професійно-педагогічна культура майбутнього вчителя аналізується як ядро його професійної готовності, яке визначає характер взаємодії зі здобувачами освіти, стиль педагогічного спілкування, ставлення до професійних новацій [6]. У цьому контексті дослідження S. Polishchuk, присвячене професійній готовності вчителя до інноваційної діяльності, показує, що готовність до інновацій є не лише результатом оволодіння новими технологіями, а й відображенням загальної інноваційної культури педагога, його мотиваційної налаштованості на зміни, толерантності до невизначеності та здатності працювати в умовах постійного оновлення освітнього середовища [10].

Важливим аспектом проблематики є також готовність до професійної діяльності в інклюзивному освітньому просторі. У працях науковців формування готовності майбутніх учителів до роботи в інклюзивному середовищі трактується як багаторівневий процес, що поєднує розвиток спеціальних знань щодо особливих освітніх потреб здобувачів, формування толерантного ставлення, емпатії, уміння вибудовувати безпечну, підтримувальну взаємодію та створювати адаптовані навчальні ситуації. Це підкреслює, що професійна готовність у сучасних умовах неможлива без урахування психолого-педагогічних викликів інклюзії.

Особливу групу становлять дослідження, в яких професійна готовність розглядається крізь призму організації психологічно-педагогічного супроводу майбутніх педагогів. У роботі H. Ivaniuk та колег аналізуються практики підтримки особистісного і професійного розвитку майбутніх учителів в умовах дистанційного навчання. Автори наголошують на необхідності цілісного супроводу, що поєднує консультативну, діагностичну, розвивальну та фасилітативну складові, спрямовані на подолання стресу, професійних сумнівів, формування адекватної самооцінки та впевненості у власних професійних можливостях [11]. У контексті нашого дослідження це дозволяє розглядати професійну готовність майбутнього викладача не як статичний результат, а як динамічний процес, що потребує цілеспрямованої психолого-педагогічної підтримки протягом усього періоду навчання у закладі вищої освіти.

Разом із тим аналіз останніх досліджень і публікацій дає змогу констатувати певну фрагментарність наукових підходів: окремі праці присвячені проєктній, творчій, інноваційній, інклюзивній чи цифровій складовим професійної готовності, однак комплексне вивчення саме психолого-педагогічних аспектів формування професійної готовності майбутніх викладачів вищої школи, з урахуванням взаємозв'язку професійної ідентичності, мотиваційної сфери, рефлексії, емоційно-вольової стійкості й здатності до педагогічного партнерства, представлено недостатньо. Це й зумовлює потребу у подальшому поглибленому дослідженні зазначеної проблеми.

Мета і завдання дослідження. Метою статті є виявлення, теоретичне обґрунтування та аналіз психолого-педагогічних аспектів формування професійної готовності майбутніх викладачів до викладацької діяльності, а також визначення сучасних підходів, умов і освітніх практик, що забезпечують становлення цілісної професійної позиції педагога в умовах трансформаційного розвитку вищої освіти.

Для досягнення поставленої мети передбачено виконання таких **завдань**:

1. здійснити аналіз наукових досліджень щодо сутності, структури та компонентного складу професійної готовності майбутніх викладачів, визначити провідні психолого-педагогічні підходи до її трактування;

2. розкрити психологічні передумови професійного становлення майбутніх викладачів, зокрема особливості розвитку мотиваційної сфери, професійної ідентичності, рефлексивності та емоційно-вольової регуляції як основи для формування готовності до викладацької діяльності;

3. виявити педагогічні умови, суперечності та труднощі, що виникають у процесі формування професійної готовності студентів до викладацької діяльності в сучасному освітньому середовищі, включно з цифровими, інклюзивними та інноваційними викликами;

4. окреслити ефективні стратегії, технології й освітні практики, які сприяють розвитку професійної компетентності майбутнього викладача, формуванню його здатності до проєктної, творчої, інноваційної та комунікативної педагогічної діяльності.

Реалізація цих завдань зумовила використання комплексу теоретичних **методів дослідження**: аналізу, синтезу, систематизації, порівняння, узагальнення наукових праць, нормативних документів та методичних матеріалів, що дало можливість ґрунтовно дослідити стан проблеми в сучасному науковому просторі й визначити потенційні напрями її подальшого вирішення.

Отримані результати мають практичне значення для викладачів закладів вищої освіти, методистів та організаторів освітнього процесу, оскільки сприятимуть глибшому розумінню процесу формування професійної готовності майбутніх педагогів, удосконаленню програм професійної підготовки та створенню освітнього середовища, яке забезпечує становлення компетентного, відповідального й психологічно зрілого викладача відповідно до вимог сучасної вищої школи.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасному педагогічному дискурсі поняття «професійна готовність майбутнього викладача» пройшло тривалу еволюцію, що відображає зміни у розумінні сутності педагогічної діяльності та вимог до особистості викладача. На початкових етапах розвитку педагогічної науки готовність розглядали переважно у функціонально-технологічній площині як певний обсяг знань, умінь і навичок, необхідних для виконання професійних обов'язків. Такий підхід формувався під впливом домінування традиційної моделі навчання, у якій діяльність педагога була стандартизованою, регламентованою і спрямованою на передачу знань. Проте зі зміною освітньої парадигми та перехо-

дом до особистісно орієнтованої, компетентнісної та інноваційної моделей зросла потреба в більш глибокому, інтегративному осмисленні феномена професійної готовності. Сучасна наука трактує її не лише як результат професійної підготовки, а як складне психолого-педагогічне утворення, що інтегрує когнітивні, мотиваційно-ціннісні, операційно-діяльнісні та рефлексивно-особистісні компоненти й визначає здатність майбутнього викладача до успішної професійної діяльності в різних освітніх контекстах.

Узагальнення наукових підходів, представлених у дослідженнях, Н. Бахмат [1], О. Брицького [2], Ю. Шевченко [7], свідчить про суттєве розширення змісту поняття «професійна готовність». Ю. Шевченко підкреслює значущість особистісної позиції та внутрішньої мотивації педагога як основи формування його професійності, акцентуючи на взаємозалежності між мотиваційною сферою, професійними намірами та рівнем психологічної готовності до педагогічної діяльності [7]. У роботі О. Брицького відзначено багатокомпонентність цього феномена: автор виокремлює структурні елементи готовності – мотиваційний, ціннісний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивний – та доводить їх системну взаємодію, що забезпечує формування цілісної професійної позиції майбутнього викладача [2]. У дослідженні Н. Бахмат та О. Довгань [1] професійна готовність розглядається у динаміці як процес поступового розвитку, що супроводжується формуванням здатності до професійного саморозвитку, самоорганізації та саморегуляції. Таким чином, аналіз різних авторських позицій дозволяє стверджувати, що професійна готовність сьогодні постає не як статичний результат засвоєння навчальних дисциплін, а як інтегративне особистісно-професійне утворення, яке відображає складні взаємозв'язки між знаннями, досвідом, цінностями, емоційно-вольовими характеристиками та ступенем сформованості професійної свідомості майбутнього викладача.

Психолого-педагогічні підходи до вивчення професійної готовності також зазнали трансформації, що позначилося на поглибленні розуміння сутності цього феномена. Діяльнісний підхід підкреслює, що готовність формується у процесі активної педагогічної діяльності, набуття досвіду розв'язання професійних проблем, взаємодії зі студентами та опрацювання педагогічних ситуацій. Компетентнісний підхід орієнтує дослідників на інтеграцію знань, умінь, навичок, ціннісних орієнтацій і практичного досвіду, акцентуючи, що готовність проявляється через здатність ефективно діяти в різних професійних контекстах. Акмеологічний підхід акцентує увагу на розвитку професійної майстерності, самовдосконаленні та прагненні до професійних вершин, а отже – на формуванні зрілої професійної особистості. Особистісно орієнтований підхід, який значно вплинув на сучасне розуміння професійної готовності, розглядає її як наслідок розвитку особистісних ресурсів майбутнього викладача, зокрема його рефлексивних здібностей, емоційної стійкості, ціннісної системи, професійної спрямованості та внутрішньої позиції щодо педагогічної діяльності.

Синтез зазначених підходів дозволяє розглядати професійну готовність як внутрішню професійну позицію, що включає ставлення до педагогічної діяльності, уявлення про власну професійну роль, рівень ідентифікації з професією, здатність брати відповідальність за результати навчання студентів і готовність до вирішення професійних викликів. У цьому контексті стає очевидним, що формування професійної готовності нерозривно пов'язане зі становленням професійної ідентичності, яка визначає, наскільки майбутній викладач усвідомлює себе представником педагогічної професії, поділяє її цінності, приймає її зміст і здатний реалізовувати її соціально-професійну місію. Поряд із професійною ідентичністю вагому роль ві-

діграють мотиваційні чинники, адже саме вони визначають інтенсивність та спрямованість професійного розвитку. Не менш значущою є рефлексія, яка забезпечує здатність майбутнього викладача аналізувати власну педагогічну діяльність, усвідомлювати власні сильні й слабкі сторони, приймати зважені професійні рішення та здійснювати самокорекцію педагогічних дій.

Тож, сучасне розуміння професійної готовності майбутнього викладача акумулює досягнення різних наукових шкіл і концепцій, що дозволяє інтерпретувати її як багатовимірний, динамічний та цілісний психолого-педагогічний феномен, розвиток якого потребує спеціально організованих освітніх умов, спрямованих на формування зрілої професійної особистості, здатної до ефективної, відповідальної та інноваційної педагогічної діяльності.

Комплексне осмислення теоретико-методологічних засад дає можливість зрозуміти професійну готовність майбутнього викладача як багатовимірне утворення, у якому поєднуються психологічні та педагогічні механізми професійного становлення. Таке уявлення потребує подальшої конкретизації через аналіз внутрішніх елементів готовності, адже саме їхній зміст і взаємодія визначають, яким чином формуються професійні наміри, педагогічні вміння та особистісні якості майбутнього викладача. Вивчення структури професійної готовності дозволяє перейти від загальних теоретичних положень до виявлення тих компонентів, що безпосередньо забезпечують її формування та прояв у реальній педагогічній діяльності.

У структурі професійної готовності провідне місце посідає мотиваційно-ціннісний компонент, який визначає внутрішню налаштованість майбутнього викладача на обрану професію, рівень прийняття ним педагогічної діяльності як життєвої стратегії та міру включеності у процес професійного становлення. Мотивація до педагогічної діяльності – це не лише інтерес до роботи зі студентами чи прагнення до професійного успіху, але й глибше усвідомлення соціальної значущості професії, потреба у самореалізації саме в освітній сфері. Дослідження Н. Бахмат та О. Довгань [1], S. Polishchuk [10] підкреслюють, що внутрішня мотивація відіграє ключову роль у формуванні стійкої професійної позиції, оскільки сприяє розвитку відповідальності, самоорганізації та здатності до подолання професійних труднощів. У цьому контексті важливими є ціннісні орієнтації майбутнього викладача, які визначають його ставлення до студентів, до змісту освіти, до інновацій та до власного професійного розвитку. Сформованість мотиваційно-ціннісного компонента забезпечує позитивне емоційне підґрунтя діяльності, підсилює потребу у самовдосконаленні та сприяє внутрішній готовності до виконання педагогічних функцій.

Не менш значущим є когнітивний компонент, який охоплює систему знань, необхідних для ефективної викладацької діяльності. Це, передусім, знання педагогічних закономірностей, вікової та педагогічної психології, специфіки організації навчання студентів різних спеціальностей і рівнів підготовки. Як свідчать дослідження В. Ребенка, сучасний викладач має володіти не лише традиційною методикою викладання, а й орієнтуватися у цифрових освітніх технологіях, засобах онлайн-взаємодії, інструментах навчальної аналітики [5]. Окремі дослідження доповнюють цей аспект, підкреслюючи важливість інклюзивних підходів, що вимагають від викладача розуміння особливостей студентів із різними освітніми потребами. Зміст когнітивного компонента, таким чином, формується під впливом сучасних викликів вищої освіти: цифровізації, інноваційності, інклюзивності, необхідності гнучкої адаптації освітнього процесу та здатності викладача ефективно реагувати на зміни.

Операційно-діяльнісний компонент відображає практичну здатність майбутнього викладача реалізовувати педагогічну діяльність на професійному рівні. Йдеться про володіння методами, прийомами та технологіями організації навчання, уміння конструювати освітні завдання, створювати умови для активної роботи студентів, налагоджувати ефективну комунікацію. Дослідження О. Ілішової та О. Пінської показують, що важливою складовою діяльнісного компонента є готовність до творчості та проєктної діяльності, які сьогодні розглядаються як ключові компетентності викладача в умовах інноваційної освіти [3]. Здатність адаптувати педагогічні технології, формувати власний стиль викладання, організовувати навчальну взаємодію та підтримувати пізнавальну активність студентів є показниками сформованості цього компонента. Саме діяльнісний вимір дозволяє оцінити, наскільки теоретичні знання та мотиваційні установки майбутнього педагога перетворюються на реальні професійні дії.

Особливої уваги заслуговує рефлексивно-оцінний компонент, який визначає здатність майбутнього викладача до професійного самоаналізу, критичного оцінювання власної діяльності, виявлення та корекції недоліків педагогічної практики. Рефлексія у професійній діяльності викладача виступає основою розвитку професійної компетентності, адже дозволяє осмислювати результати власної роботи, оцінювати вплив педагогічних рішень на навчальну динаміку студентів, визначати напрями подальшого розвитку. Здатність до саморегуляції та самовдосконалення є ключовою характеристикою зрілого професіонала, оскільки забезпечує безперервність професійного розвитку та здатність викладача адаптуватися до освітніх трансформацій. Рефлексивний компонент особливо актуальний в умовах швидких змін, коли викладач має бути готовим до переосмислення власного досвіду і впровадження нових педагогічних стратегій.

Останнім, але фундаментальним елементом структури професійної готовності є особистісно-психологічний компонент, що визначає внутрішні ресурси майбутнього викладача. Дослідження Н. Яремчук та колег переконливо засвідчують, що професійна ідентичність, яка становить ядро професійної особистості викладача, формується під впливом освітнього середовища, рефлексивного осмислення власної ролі та досвіду взаємодії зі студентами й колегами [8]. Важливу роль у межах цього компонента відіграють емоційно-вольова сфера, здатність до самоконтролю, емоційна стійкість, емпатія та навички конструктивної комунікації. Психологічна зрілість є передумовою професійної ефективності, оскільки забезпечує здатність викладача до толерантної взаємодії, подолання стресових ситуацій, прийняття виважених педагогічних рішень і підтримання продуктивної атмосфери навчання.

Узагальнення результатів структурного аналізу дозволяє стверджувати, що професійна готовність майбутнього викладача формується як цілісна система, у якій психологічні та педагогічні компоненти взаємопов’язані й взаємозумовлені. Проте для розуміння механізмів її становлення недостатньо окреслити лише змістові елементи готовності. Важливо визначити ті внутрішні чинники, які забезпечують розвиток кожного з компонентів та визначають динаміку професійного становлення здобувача вищої освіти. Саме психологічні детермінанти – професійна ідентичність, мотивація, рефлексія та емоційно-вольова регуляція – задають напрямок і темп формування професійної готовності, впливають на здатність майбутнього викладача інтегрувати теоретичні знання, освоювати педагогічні дії та адаптуватися до умов сучасного освітнього середовища.

Одним із ключових чинників є професійна ідентичність, яка визначає зміст професійного самоусвідомлення та рівень ототожнення особистості з педагогічною діяльністю. Професійна ідентичність відображає уявлення майбутнього викладача про власну роль, функції, цінності й очікування, формуючи основу для прийняття професійних рішень та побудови взаємодії зі студентами. У процесі підготовки становлення ідентичності відбувається через поступове усвідомлення студентом себе як суб'єкта педагогічної діяльності, здатного планувати, організовувати й оцінювати навчальний процес. Сучасні дослідження підкреслюють, що цифрове освітнє середовище стає вагомим простором формування «Я-професійного», адже створює нові формати комунікації, вимоги до медіаграмотності, специфічні моделі взаємодії та відповідальності [8]. Досвід роботи в умовах змішаного і дистанційного навчання впливає на осмислення професійних можливостей і на готовність до професійної взаємодії, визначаючи поведінкові стратегії, стиль педагогічного спілкування та здатність до адаптації в умовах освітніх змін.

Важливу роль у формуванні професійної готовності відіграють мотиваційні механізми, які визначають ставлення майбутнього викладача до педагогічної діяльності та регулюють його професійну активність. Мотивація може мати як зовнішній, так і внутрішній характер; водночас у професійній сфері пріоритетного значення набуває внутрішня мотивація, пов'язана з інтересом до педагогічної діяльності, прагненням до самореалізації та усвідомленням соціальної значущості професії. Наявність внутрішньої мотивації підсилює потребу у професійному розвитку, сприяє більшій стійкості до труднощів та забезпечує тривалу професійну залученість. Одним із ключових чинників мотиваційного розвитку є відчуття автономії, яке формує здатність майбутнього викладача самостійно організовувати власну діяльність, приймати рішення й відповідати за їх наслідки. Поряд із автономією важливою умовою є сформованість цілепокладання, що дозволяє студенту вибудовувати індивідуальні траєкторії професійного зростання. Важливе значення має і досвід професійних проб, під яким розуміють участь у практичній діяльності, педагогічних експериментах, симуляційних формах навчання. Успішність таких проб не лише зміцнює впевненість студентів у професійному виборі, а й сприяє розвитку сталих професійних намірів, підвищуючи рівень їхньої готовності до викладацької діяльності.

Окремим важливим психологічним чинником є розвиток рефлексії та емоційно-вольової регуляції, без яких неможливе формування професійно зрілої особистості викладача. Рефлексивна практика дозволяє майбутньому викладачеві критично оцінювати власні педагогічні дії, аналізувати труднощі, приймати обґрунтовані рішення та коригувати власний професійний розвиток. Рефлексивність виступає базою для саморегуляції та самовдосконалення, сприяє формуванню адекватної самооцінки та здатності бачити власні сильні й слабкі сторони. У контексті сучасних професійних вимог важливого значення набуває емоційно-вольова регуляція, яка забезпечує стійкість майбутнього викладача до стресових ситуацій, здатність підтримувати продуктивну комунікацію, врівноважено реагувати на педагогічні труднощі та конфліктні ситуації. Емоційна стабільність і гнучкість поведінки дозволяють ефективно інтегруватися в освітній простір, швидко адаптуватися до змін та ухвалювати конструктивні рішення в умовах педагогічної невизначеності.

Таким чином, психологічні чинники формування професійної готовності майбутнього викладача – професійна ідентичність, мотиваційна сфера, рефлексія та емоційно-вольова регуляція – становлять фундамент, на якому вибудовується професійний розвиток. Саме вони визначають здатність здобувача освіти до опану-

вання складної педагогічної діяльності, забезпечують цілісність професійної підготовки та підсилюють ефективність формування всіх структурних компонентів професійної готовності.

Психологічні чинники професійного становлення, розглянуті вище, визначають внутрішні механізми формування готовності майбутнього викладача, однак реалізація цих механізмів неможлива без належного педагогічного забезпечення. Саме педагогічні умови виступають зовнішнім середовищем, у межах якого активізуються, розвиваються та закріплюються особистісні, мотиваційні, когнітивні й діяльнісні компоненти професійної готовності. У цьому контексті важливо проаналізувати сукупність організаційно-педагогічних факторів, що створюють сприятливі умови для професійного зростання майбутніх викладачів та забезпечують формування їхньої здатності до ефективної педагогічної діяльності.

Однією з ключових педагогічних умов є освітнє середовище закладу вищої освіти, яке має забезпечувати підтримувальний і мотивувальний характер взаємодії. Важливими складниками такого середовища виступають науково-методичне забезпечення, педагогічна культура викладачів, академічна свобода та відкритість освітнього процесу. Результати досліджень H. Ivaniuk [11] підтверджують, що наставництво, професійний супровід та індивідуально зорієнтована підтримка студентів сприяють формуванню їхньої професійної компетентності, розвитку рефлексивних навичок і здатності до самостійного прийняття педагогічних рішень. Інтеграція інноваційних підходів – діяльнісного, компетентнісного, проблемно-орієнтованого – у навчальний процес сприяє активізації пізнавальної діяльності здобувачів освіти, розвитку їхнього критичного мислення, здатності до співпраці та творчості.

Наступною важливою педагогічною умовою є використання сучасних освітніх технологій. Дослідження В. Ребенка [5], T. Bekturov та M. Kozhogeldieva [9] демонструють, що цифрові ресурси, онлайн-платформи, інтерактивні засоби подання інформації та інструменти навчальної аналітики змінюють характер професійної підготовки викладачів, створюючи нові можливості для інтерактивності, персоналізації та гнучкості навчання. Змішане та дистанційне навчання дозволяють поєднувати традиційні й цифрові методи, сприяють розвитку самостійності студентів та формують навички роботи у різних форматах навчальної взаємодії. Використання проєктного, кейсового та проблемного навчання забезпечує практикоорієнтований характер підготовки та сприяє формуванню здатності майбутніх викладачів до аналізу педагогічних ситуацій, прийняття рішень, розв'язання професійних задач.

Важливим педагогічним чинником формування професійної готовності є діяльнісні практики, зокрема педагогічна практика, яка відіграє ключову роль у переході від теоретичних знань до набуття реального професійного досвіду. Педагогічна практика забезпечує можливість апробації різних моделей викладання, формування педагогічної комунікації, вироблення методичного стилю. Творча, проєктна та інноваційна діяльність у процесі підготовки сприяє розвитку ініціативності, відповідальності й уміння адаптувати навчальний процес до реальних умов. Особливої уваги потребує рефлексивне опрацювання педагогічного досвіду, оскільки саме рефлексія дозволяє студенту аналізувати результати власної діяльності, встановлювати причини успішності або труднощів, визначати напрями професійного вдосконалення.

У контексті сучасних вимог до вищої освіти дедалі більшого значення набуває інклюзивний та міжкультурний контекст професійної підготовки викладача. Готовність працювати з різними групами студентів – у тому числі з тими, хто має особливі освітні потреби або походить із різних культурних середовищ – передбачає наявність

емпатії, толерантності, уміння підтримувати психологічний комфорт та адаптувати навчальний матеріал до індивідуальних можливостей здобувачів освіти. Психолого-педагогічні навички адаптації, гнучкість у доборі методів і форм навчання, здатність до міжкультурної комунікації є важливими складовими професійної готовності викладача в умовах сучасної глобалізованої та різноманітної освітньої реальності.

Узагальнюючи результати теоретичного аналізу, можна стверджувати, що формування професійної готовності майбутнього викладача зумовлюється комплексом психологічних і педагогічних чинників, які взаємодіють у процесі професійної підготовки. Цілісна модель готовності включає мотиваційно-ціннісні, когнітивні, діяльнісні, рефлексивні та особистісно-психологічні компоненти, які формуються за умови створення підтримувального освітнього середовища, застосування сучасних освітніх технологій, організації діяльнісних практик та врахування інклюзивного й міжкультурного контекстів. Серед ключових факторів, що сприяють формуванню професійної готовності, варто виділити розвиток професійної ідентичності, забезпечення доступу до інноваційних освітніх ресурсів, систематичну рефлексію педагогічного досвіду та організацію педагогічної підтримки майбутнього викладача. Перспективність подальшого вдосконалення професійної підготовки полягає у розробленні та впровадженні інтегрованих моделей навчання, які враховують психологічні особливості професійного становлення і забезпечують високий рівень готовності молодих фахівців до викладацької діяльності.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Узагальнення результатів проведеного теоретичного дослідження дозволяє стверджувати, що формування професійної готовності майбутніх викладачів є складним, багатовимірним і динамічним процесом, зумовленим взаємодією психологічних і педагогічних чинників. Професійна готовність виступає не лише інтегративним особистісно-професійним утворенням, що включає мотиваційно-ціннісні, когнітивні, діяльнісні, рефлексивні та особистісно-психологічні складові, але й відображенням внутрішньої професійної позиції майбутнього викладача, його спроможності до усвідомленої, відповідальної та інноваційно орієнтованої педагогічної діяльності. Проведений аналіз засвідчує, що готовність не формується стихійно – вона є результатом цілеспрямованого педагогічного впливу, системної взаємодії освітнього середовища, педагогічних технологій, діяльнісних практик і психологічних механізмів професійного становлення.

З'ясовано, що важливою детермінантою розвитку професійної готовності виступає професійна ідентичність, яка забезпечує цілісність професійного «Я» та визначає характер взаємодії майбутнього викладача зі студентами, колегами, освітнім середовищем. Мотиваційна сфера, зокрема наявність внутрішньої мотивації, автономії та цілепокладання, виступає чинником, який регулює інтенсивність професійного розвитку та визначає стійкість до педагогічних труднощів. Значущими є також рефлексія та емоційно-вольова регуляція, що забезпечують здатність викладача до саморозвитку, самокорекції, усвідомленого педагогічного вибору.

Установлено, що педагогічні умови, у межах яких відбувається професійне становлення майбутніх викладачів, є не менш важливими, ніж психологічні механізми. Підтримувальне й інноваційне освітнє середовище, наявність педагогічного наставництва, використання сучасних цифрових технологій та інструментів навчальної аналітики, залучення до проєктної, дослідницької та творчої діяльності, організація якісної педагогічної практики – усе це створює простір, у якому професійна готовність формується системно й цілісно. Інклюзивний та міжкультурний

контекст сучасної освіти додатково зумовлює потребу у розвитку емпатії, толерантності, адаптивності та здатності працювати з різними категоріями здобувачів.

Загалом отримані результати підтверджують, що формування професійної готовності майбутніх викладачів має розглядатися як багаторівневий процес, де психологічні передумови розвитку особистості, освітньо-професійні умови та інноваційні педагогічні практики взаємодіють у межах єдиної моделі професійного становлення. Ефективність цього процесу суттєво зростає за умови інтеграції сучасних технологій, розвитку рефлексивної культури, підтримки професійної автономії та створення індивідуальних траєкторій професійного зростання.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з поглибленим аналізом механізмів формування професійної ідентичності викладача у цифровому та змішаному освітньому середовищі, визначенням психолого-педагогічних умов розвитку емоційної стійкості в умовах соціальних та професійних викликів, дослідженням ефективності інноваційних освітніх технологій (адаптивних платформ, симуляційних середовищ, штучного інтелекту) у формуванні професійних компетентностей. Актуальними залишаються й емпіричні дослідження, спрямовані на розроблення діагностичних інструментів оцінювання рівня професійної готовності, аналіз педагогічних практик, що забезпечують її розвиток, а також створення інтегрованих моделей підготовки викладачів, здатних працювати в умовах швидких освітніх трансформацій. Подальше наповнення теоретико-практичної бази дозволить удосконалити підготовку майбутніх викладачів і забезпечити відповідність їхньої професійної діяльності сучасним вимогам вищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бахмат Н. В., Довгань О. С. Готовність майбутніх учителів початкової школи до реалізації професійної діяльності. *Педагогічна освіта : теорія і практика.* Випуск 29 (2-2020). С. 227-238. URL: https://doi.org/10.32626/2309-9763.2020-29-227-238

2. Брицький О. Багатокомпонентна структура професійної готовності майбутніх викладачів в умовах сучасної освіти. *Проблеми підготовки сучасного вчителя.* 2025. № 1 (31). С. 23-30. URL: https://doi.org/10.31499/2307-4914.1(31).2025.333777

3. Ілішова О., Товстоган В., Козлов Є. Формування готовності майбутніх педагогів до проєктної діяльності як необхідна умова підвищення рівня професійної компетентності. *Молодь і ринок*. 2024. № 5/225. С. 61-65. URL: https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.304913

4. Пінська О. Л. Формування готовності майбутнього вчителя до творчої педагогічної діяльності. *Bulletin of Alfred Nobel University. Series "Pedagogy and Psychology"*. 2018. Т. 2. № 16. С. 260-265. URL: https://doi.org/10.32342/2522-4115-2018-16-39

5. Ребенок В. М. Готовність майбутнього викладача професійної підготовки до використання інформаційних технологій на заняттях спеціальних дисциплін у закладах вищої освіти. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка.* Чернігів, 2019. Вип. 158 (2). С 273-279.

6. Філоненко О. В. Формування професійно-педагогічної культури майбутніх викладачів. *Наукові записки. Серія : Педагогічні науки.* 2022. № 206. С. 81-86. URL: https://doi.org/10.36550/2415-7988-2022-1-206-81-86

7. Шевченко Ю. Професійна готовність майбутніх педагогів у сучасній науковій літературі. *Молодь і ринок*. 2019. № 12 (167). URL: https://doi.org/10.24919/2308-4634.2018.155509

8. Яремчук Н., Пінчук Н., Калагурка Х., Турко Б. Становлення професійної ідентичності майбутніх педагогів в умовах цифрового освітнього середовища. *Інсайт : психологічні виміри суспільства.* 2024. № 12. С. 229-249. URL: https://doi.org/10.32999/2663-970X/2024-12-8

9. Bekturov T., Kozhogeldieva M. Psychological and pedagogical aspects of developing professional competencies in future teachers through educational technologies. *Bulletin of the Jusup Balasagyn Kyrgyz National University*. 2025. P. 29-41. URL: https://doi.org/10.58649/1694-8033-2025-1(121)-29-41

10. Polishchuk S. Professional Readiness of a Teacher for Innovative Activities : a Qualitative Aspect. *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*. 2024. Vol. 11, No. 1. P. 184-192. URL: https://doi.org/10.15330/jpnu.11.1.184-192

11. Practices of psychological and pedagogical support of future teachers' personal and professional development in the conditions of distance learning / H. I. Ivaniuk et al. *Revista Amazonia Investiga*. 2023. Vol. 12. No. 67. P. 250-264. URL: https://doi.org/10.34069/ai/2023.67.07.23

REFERENCES:

1. Bakhmat, N. V., Dovhan, O. S. (2020). Hotovnist maibutnikh uchyteliv pochatkovoi shkoly do realizatsii profesiinoi diialnosti. *Pedahohichna osvita : teoriia i praktyka, 29 (2-2020), 227-238*. Retrieved from: https://doi.org/10.32626/2309-9763.2020-29-227-238 [in Ukrainian].

2. Brytskyi, O. (2025). Bahatokomponentna struktura profesiinoi hotovnosti maibutnikh vykladachiv v umovakh suchasnoi osvity. *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia, 1 (31), 23-30*. Retrieved from: https://doi.org/10.31499/2307-4914.1(31).2025.333777 [in Ukrainian].

3. Ilishova, O., Tovstohan, V., & Kozlov, Ye. (2024). Formuvannia hotovnosti maibutnikh pedahohiv do proiektnoi diialnosti yak neobkhidna umova pidvyshchennia rivnia profesiinoi kompetentnosti. *Molod i rynok*, *5 (225), 61-65*. Retrieved from: https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.304913 [in Ukrainian].

4. Pinska, O. L. (2018). Formuvannia hotovnosti maibutnoho vchytelia do tvorchoi pedahohichnoi diialnosti. *Bulletin of Alfred Nobel University. Series "Pedagogy and Psychology", 2 (16), 260-265*. Retrieved from: https://doi.org/10.32342/2522-4115-2018-16-39 [in Ukrainian].

5. Rebenok, V. M. (2019). Hotovnist maibutnoho vykladacha profesiinoi pidhotovky do vykorystannia informatsiinykh tekhnolohii na zaniattiakh spetsialnykh dystsyplin u zakladakh vyshchoi osvity. *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Chernihivskyi kolehium" imeni T. H. Shevchenka, 158 (2), 273-279* [in Ukrainian].

6. Filonenko, O. V. (2022). Formuvannia profesiino-pedahohichnoi kultury maibutnikh vykladachiv. *Naukovi zapysky. Seriia : Pedahohichni nauky, 206, 81-86*. Retrieved from: https://doi.org/10.36550/2415-7988-2022-1-206-81-86. [in Ukrainian].

7. Shevchenko, Yu. (2019). Profesiina hotovnist maibutnikh pedahohiv u suchasnii naukovii literaturi. *Molod i rynok, 12 (167)*. Retrieved from: https://doi.org/10.24919/2308-4634.2018.155509 [in Ukrainian].

8. Yaremchuk, N., Pinchuk, N., Kalahurka, Kh., & Turko, B. (2024). Stanovlennia profesiinoi identychnosti maibutnikh pedahohiv v umovakh tsyfrovoho osvitnoho seredovyshcha. *Insight : Psychological Dimensions of Society, 12, 229-249*. Retrieved from: https://doi.org/10.32999/2663-970X/2024-12-8 [in Ukrainian].

9. Bekturov, T., & Kozhogeldieva, M. (2025). Psychological and pedagogical aspects of developing professional competencies in future teachers through educational technologies. *Bulletin of the Jusup Balasagyn Kyrgyz National University, 1 (121), 29-41*. Retrieved from: https://doi.org/10.58649/1694-8033-2025-1(121)-29-41 [in English].

10. Polishchuk, S. (2024). Professional readiness of a teacher for innovative activities: A qualitative aspect. *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, 11 (1), 184-192*. Retrieved from: https://doi.org/10.15330/jpnu.11.1.184-192 [in English].

11. Practices of psychological and pedagogical support of future teachers' personal and professional development in the conditions of distance learning / Ivaniuk, H. I., et al. (2023). *Revista Amazonia Investiga, 12 (67), 250-264*. Retrieved from: https://doi.org/10.34069/ai/2023.67.07.23 [in English].